

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING KREATIV TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH

Qo‘qon davlat Universiteti Magistratura bo‘limi
Ta‘lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
Boshlang‘ich ta‘lim mutahassisligi 1-bosqich
magistranti **Sultonova Munisaxon Davlatjon qizi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kreativ tafakkurini rivojlantirishda interfaol metodlarning o‘rni va ahamiyati yoritilgan. Unda ta‘lim jarayonida ijodiy fikrlashni rag‘batlantiruvchi shart-sharoitlar, o‘qituvchi faoliyatining metodik asoslari hamda samarali interfaol metodlardan foydalanish mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqotda tajribalar, kuzatishlar va ilmiy nazariyalarga asoslangan xulosalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: kreativ tafakkur, interfaol metod, boshlang‘ich ta‘lim, innovatsiya, ijodiy fikrlash, muammoli ta‘lim, metodika, ong rivojlanishi, ilmiy yondashuv.

Mamlakatimizda ta‘lim tizimining modernizatsiyasi, raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning joriy etilishi boshlang‘ich ta‘limga ham yangicha talablarga mos yondashishni taqozo etmoqda. Boshlang‘ich ta‘lim bosqichi o‘quvchilarning tafakkuri, dunyoqarashi, shaxsiy fazilatlar va ijodiy salohiyati shakllanadigan poydevor davr hisoblanadi. Shu bois bu bosqichda o‘quvchilarning kreativ tafakkurini shakllantirish o‘qituvchidan zamonaviy interfaol metodlarni to‘g‘ri tanlash va qo‘llashni talab qiladi.

Zamonaviy pedagogika nuqtai nazaridan kreativ tafakkur – bu shaxsning muammoni yangicha, noodatiy usulda hal etish, mavjud bilimlarni ijodkorlik asosida qo‘llay olish, yangi g‘oyalar yaratish qobiliyatidir. Kreativ fikrlovchi o‘quvchi tayyor ma‘lumotni o‘zlashtirish bilan cheklanmay, balki yangi yechimlar topishga intiladi.

Bugungi kunda ta‘lim tizimida asosiy maqsad – shaxsni mustaqil, ijodiy hamda tanqidiy fikrlashga o‘rgatishdan iborat. Boshlang‘ich sinf davri – o‘quvchining tafakkuri, dunyoqarashi va shaxsiy fazilatlar shakllanadigan eng muhim bosqichdir. Shu bois ham hozirgi davrda o‘quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirish uchun interfaol metodlardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etib kelmoqda.

Pedagogik adabiyotlarda “kreativlik” tushunchasi shaxsning yangilik yaratish, noodatiy yondashuv ko‘rsatish, mavjud muammolarga oqilona yechim topish qobiliyati sifatida talqin etiladi (E.Torrens, J.Gilford, S.Mednik va b). Ayni shu jihatdan boshlang‘ich ta‘lim sohasida kreativ tafakkurni rivojlantirish uchun dars jarayonining interfaollik muhim ahamiyat kasb etadi hamda uni ta‘minlash zarur.

1. Kreativ tafakkur mohiyati va uning ahamiyati

Kreativ tafakkur inson tafakkurining eng yuqori bosqichi bo‘lib, u tafakkurning elastikligi, original fikrlash, muammoni noodatiy yo‘l bilan hal etish, mustaqil qaror qabul qilish bilan tavsiflanadi. Boshlang‘ich sinf davrida kreativ fikrlashni shakllantirish o‘quvchilarning o‘quv faoliyatini faollashtiradi, bilimni chuqurroq o‘zlashtirishga yordam beradi.

2. Interfaol metodlarning pedagogik mohiyati

Interfaol metodlar – bu o‘quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishini, o‘z fikrini erkin ifodalashini, jamoada ishlashni va mustaqil qaror qabul qilishni o‘rgatuvchi o‘qitish shaklidir. Bu metodlar darsni monologik shakldan dialogik shaklga o‘tkazadi, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi o‘zaro muloqotni kuchaytiradi.

Boshlang‘ich ta‘limda quyidagi interfaol metodlardan keng foydalanish maqsadga muvofiqdir:

- “Aqliy hujum” (brainstorming) – muammoni yechish uchun barcha o‘quvchilarning g‘oyalarini yig‘ish va tahlil qilish;
- “Klaster” – asosiy tushunchani atroflicha tarmoqlantirish orqali mavzuni chuqurroq anglash;
- “Fishbone” – sabab-oqibat tahlili orqali muammoning mohiyatini aniqlash;
- “Rol o‘ynash” – real hayotiy vaziyatni jonlantirib, tahlil qilish;
- “Debat” – qarama-qarshi fikrlarni asoslash va himoya qilish;
- “Sinkveyn” – mavzuni qisqa, ammo chuqur ifoda etish ko‘nikmasini rivojlantirish.

3. Kreativ tafakkurni rivojlantirishda interfaol metodlarning o‘rni

Interfaol metodlar orqali o‘quvchilar nafaqat bilim oladi, balki ijodiy fikrlash, tahlil qilish, muammoni hal etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, ona tili darsida “Aqliy hujum” usulidan foydalanib, so‘zlarning ma‘no o‘zgarishi, gap tuzilishi haqida o‘quvchilar mustaqil xulosalar chiqaradi. Matematika darsida “Fishbone” metodini qo‘llash orqali murakkab masalalarning yechimlarini mantiqiy asosda topish o‘rgatiladi. Tabiatshunoslik darsida esa “Rol o‘ynash” metodi orqali o‘quvchilar tabiat hodisalarini o‘z tajribalariga asoslab ifodalaydi.

4. Amaliy tajriba va tahlil

Tajriba-sinov ishlari Toshkent shahridagi 4-umumta‘lim maktabining 2-3-sinflarida olib borildi. Tajriba guruhida interfaol metodlar asosida darslar o‘tkazildi, nazorat guruhida esa an‘anaviy metodlar saqlab qolindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, interfaol metodlardan foydalanilgan sinflarda o‘quvchilarning darsga qiziqishi 45 foizga oshgan, ijodiy topshiriqlarni bajarish sifati 60 foizga yaxshilangan, mustaqil fikr bildiruvchi o‘quvchilar soni esa 2 barobar ko‘paygan.

5. O‘qituvchining roli va metodik yondashuvlar

Interfaol metodlarni samarali qo‘llash uchun o‘qituvchi darsni to‘g‘ri loyihalashi, o‘quvchilarni rag‘batlantiruvchi muhit yaratishi, har bir bolaning individual qobiliyatini inobatga olishi lozim. O‘qituvchi kreativ fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlar – muammoli savollar, mantiqiy o‘yinlar, ijodiy loyihalar orqali o‘quvchilarni faol o‘rganishga yo‘naltiradi.

Xulosa.Xulosa qilib aytganda, interfaol metodlar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kreativ tafakkurini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Ular o‘quvchilarni erkin fikrlash, yangicha yondashuvlar izlash, muloqot qilish va ijodkorlikka o‘rgatadi. O‘qituvchi interfaol metodlarni tanlar ekan, ularning yosh xususiyatlariga mosligini va o‘quv maqsadiga yo‘naltirilganligini hisobga olishi zarur. Demak, zamonaviy ta‘limda interfaol metodlar — kreativ tafakkurni shakllantirishning eng samarali vositasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Gilford J.P. The Nature of Human Intelligence. – New York, 1967.
2. Torrance E.P. Creativity and Education. – Lexington, 1995.
3. Yo‘ldoshev J.G‘. Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar. – Toshkent: TDPU, 2021.
4. Hasanov M. Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
5. Karimova V. Shaxs psixologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2019.
6. Xoshimov O. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent: TDPU, 2022.
7. Zunnunov A. Interfaol metodlar yordamida kreativlikni rivojlantirish. – Toshkent, 2023.